

Liên Lạc Tỏ Ý

Liên lạc tỏ ý không những là lời nói mà còn hơn thế nữa. Liên lạc có hiệu quả là gồm cả gửi và nhận thông điệp, và có thể sử dụng ngôn ngữ, cử chỉ, biểu lộ của nét mặt, giọng nói cao thấp, êm hay sắc, vị trí thân hình và còn nhiều điểm khác. Trẻ tự kỷ có thể có ngôn ngữ nhưng:

- thấy khó hiểu điều người khác nói
- diễn giải ngôn ngữ theo một cách hết sức cụ thể
- khó mà khởi đầu câu chuyện rồi duy trì nó
- thấy khó hiểu chữ bình dân, ẩn dụ và chữ có nhiều nghĩa

Khó khăn này với việc liên lạc giao tiếp mà trẻ tự kỷ gặp phải được vạch ra trong câu dưới đây, khi nhấn mạnh trên mỗi chữ khác nhau ta sẽ cho ra bảy nghĩa khác nhau. Hãy tưởng tượng trẻ tự kỷ sẽ bị khó khăn ra sao để hiểu ý mà lời nói muốn bày tỏ:

Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (nhưng có ai đó nói)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (nhất định tôi không có nói)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (nhưng tôi có ám chỉ)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (nhưng có ai đó lấy)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (cô có làm gì với nó)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (cô lấy cái khác)
Tôi không có nói là cô ấy lấy cắp tiền của tôi (cô lấy của ai khác)

Hãy xem sự khác biệt giữa nghĩa đen và nghĩa bóng trong các câu sau:

‘Nước đến chân mới nhảy’
‘Ở bầu thì tròn, ở ống thì dài’
‘Tránh vỏ dưa, gặp vỏ dừa’

‘Hiểu được Trí người – Theory of Mind’ hay sự khó khăn khi nhìn vào cảnh ngộ theo quan điểm của một người khác, có thể làm cho việc liên lạc tỏ ý hóa khó khăn hơn cho trẻ tự kỷ. Điều này thường có nghĩa:

- hiểu biết kém về tình cảm
- thiếu thông cảm,
- hiểu biết kém về liên lạc xã giao
- không có hiểu biết về người khác có thể biết điều chi
- không có hiểu biết là em có thể ảnh hưởng cách người khác nghĩ và cảm ra sao
- không có động cơ thúc đẩy làm vui lòng
- không chia sẻ sự chú ý
- thiếu hiểu biết về những quy ước trong xã hội

Những khó khăn này cho ảnh hưởng lớn lao trong việc dạy và học, và cần được thảo luận với

trường của con bạn.

Ngôn ngữ Tiếp nhận và Ngôn ngữ Biểu lộ

Việc liên lạc tỏ ý gồm cả hai ngôn ngữ tiếp nhận và ngôn ngữ biểu lộ.

Ngôn ngữ tiếp nhận là điều gì nói hay viết để bày tỏ một ý tưởng hay một câu hỏi. Ngôn ngữ biểu lộ là sự hiểu ý của chúng ta. Nó là khả năng hiểu ngụ ý và ý nghĩa của nỗ lực của ai muốn bày tỏ ý. Điều quan trọng cần nhớ là ngôn ngữ tiếp nhận thường hay bị quên với nhân mạnh vẫn còn vào việc nói. Người lớn thường xét đoán sai kỹ năng tiếp nhận của trẻ. Điều mà chúng ta biết là ngôn ngữ tiếp nhận nơi người tự kỷ thường bị chậm trễ đáng kể hoặc bị lộn xộn, nhưng nói chung nó không được xét tới trong chương trình của trẻ. Ta cần nhớ là việc em nói được không có nghĩa em có thể liên lạc tỏ ý có hiệu quả.

Việc liên lạc tỏ ý gồm những gì ?

Liên lạc tỏ ý gồm hai phần là có lời và không lời. Nó cũng gồm khả năng:

- có chú ý hoặc đổi hướng chú ý
- theo dõi những kích thích thay đổi mau lẹ
- tiếp nhận thông tin
- xếp đặt thông tin
- lưu trữ thông tin
- rút ra thông tin trong ký ức
- gửi thông tin

Hình thức Liên lạc tỏ ý

Nhiều hình thức liên lạc tỏ ý có sẵn cho chúng ta, và gồm có:

- lời nói hay phát âm thành tiếng
- kỹ thuật trợ giúp phát ra tiếng
- ngôn ngữ bằng dấu
- chỉ tay
- điệu bộ cử chỉ
- bộ dạng thân hình
- hình ảnh
- đồ vật
- chữ viết
- hành vi

Phận sự của việc Liên lạc tỏ ý

Phận sự của việc liên lạc tỏ ý có thể được tóm tắt thành một số loại chung và gồm:

- hỏi xin, yêu cầu
- phản đối
- dán nhãn, đặt tên
- chào, đón
- đặt câu hỏi
- trả lời câu hỏi
- phê bình
- tương tác xã giao

Nghĩa chữ và tính tiện dụng của ngôn ngữ

Nghĩa chữ là môn học về ý nghĩa của chữ, câu và sự biểu lộ và dùng chúng một cách thích hợp. Thuật tiện dụng là khả năng hiểu phải nói gì trong những môi trường xã hội khác nhau. Thuật tiện dụng là chất keo làm cho việc liên lạc có hiệu quả (Hodgdon, 1995). Người tự kỷ sẽ gặp khó khăn theo nhiều mức khác nhau trong cả hai mặt này, nhất là trong mặt tiện dụng. Vài kỹ năng tiện dụng về liên lạc tỏ ý là:

- chú ý
- nhìn vào mắt
- đáp ứng lại sự khơi mào của người khác
- thay phiên
- kỹ năng trò chuyện: bắt đầu, ngưng lại, duy trì đề mục
- đổi đề mục
- phân ra thành phần nhỏ và sửa chữa - kiên trì, những cách khác
- hành vi không lời: cử chỉ, bộ dạng thân hình
- dùng trợ cụ để liên lạc tỏ ý

Những kỹ năng này vô cùng quan trọng và thiết yếu cho ai muốn liên lạc hữu hiệu.

Thẩm định những khó khăn về liên lạc.

Kỹ năng liên lạc tỏ ý của người có chứng tự kỷ thường được thẩm định, chính thức và bán chính thức. Tuy nhiên chúng ta thường quên không thẩm định luôn kỹ năng của chính chúng ta và cách tỏ ý. Điều quan trọng là ta thẩm định xem cách liên lạc tỏ ý của ta ảnh hưởng ra sao việc liên lạc tỏ ý của người có chứng tự kỷ. Ta xử sự như người đối thoại càng hữu hiệu chừng nào thì người tự kỷ càng có thể liên lạc tỏ ý.

Người biết liên lạc có hiệu quả sẽ:

- nói ở mức hiểu biết của người kia
- hướng dẫn hay nhắc người kia nếu cần
- làm người kia chú ý
- chuẩn bị người kia về điều mà họ sắp nói
- dùng cử chỉ, bộ dạng thân hình một cách có ý nghĩa
- hỗ trợ việc liên lạc tỏ ý của họ bằng hình ảnh
- nói chậm rãi và rõ ràng
- giới hạn không nhiều lời

- có những lúc chờ đợi khi tương tác
- hướng dẫn hay nhắc người kia nếu cần
- tiếp tục tương tác cho tới khi có được đáp ứng mong muốn (Hodgson, 1995)

Khung cảnh trong nhà.

Gia đình có thể cho rất nhiều cơ hội để tập kỹ năng liên lạc tại nhà. Vài ý kiến gồm có:

- giả bộ quên
- làm cho chuyện hóa khó hơn
- để vật ra chuồng thấy được nhưng ngoài tầm tay
- dùng đồ chơi cần có người làm để chơi – bong bóng, thổi bong bóng xà phòng, đồ chơi vận dây thừng – trẻ sẽ hỏi 'xin thêm'.
- ngưng lại / giữ yên lặng
- đưa hết nhưng giữ lại một
- đưa vật từng chút một: thức ăn, ghép hình
- cho có nhiều chọn lựa
- đưa vật không thích nhất / đưa sai vật
- làm sai 'không chủ tâm', có 'tai nạn'

Việc diễn giải ý bị trì trệ

Do tính phù du của việc liên lạc bằng lời, người tự kỷ gặp khó khăn trong việc diễn giải thông tin trước khi nó bay mất. Chuyện quan trọng là chúng ta cho họ có giờ để diễn giải lời nói nghe được. Hãy ý thức là điều này có thể cần lâu hơn nữa nếu người nghe bị căng thẳng. Vì nhiều người tự kỷ học bằng mắt, những phương pháp liên lạc còn hoài (không bay mất như lời nói) có thể giúp họ diễn dịch thông tin và nắm được ý nghĩa của nó.

Ảnh hưởng đối với trường

Những khó khăn về việc liên lạc mà người tự kỷ gặp phải cho ảnh hưởng đáng kể với việc học của họ vì họ:

- gặp khó khăn với ngôn ngữ trừu tượng hay biểu tượng, họ là người hiểu theo nghĩa đen
- có thể lộ ra sự không thiết tha với chủ tâm của việc liên lạc tỏ ý
- có thể không hiểu ý phải hỏi đáp qua lại khi trò chuyện
- có thể có tật nhái lại, nói cứng ngắt hoặc thiếu ngôn ngữ tự nhiên
- có thể thiếu hiểu biết về cách liên lạc không lời

Tại sao dùng hỗ trợ bằng hình ?

Giác quan sơ khởi của chúng ta là thị giác. Nó xác nhận thông tin từ tất cả những giác quan khác. Điều quan trọng cần nhớ là hỗ trợ bằng hình có thể dùng bất kể khả năng bằng lời của cá nhân. Có nhiều lý do để dùng thị giác hỗ trợ cho việc liên lạc tỏ ý:

- Nó không phù du, ngắn ngủi
- Nó có thể giảm việc gây đổ liên lạc
- Nó có thể giảm việc tùy thuộc vào sự hiện diện của người khác
- Nó có thể giảm việc tùy thuộc vào sự nhắc nhở bằng lời
- Nó có thể giảm nhu cầu cần hỏi lại cho rõ và nêu câu hỏi
- Nó có thể giảm hành vi trục trặc và thách đố
- Nó có thể làm tăng sự hiểu biết
- Nó có thể phát triển và cải thiện lòng tự tin và quý chuộng chính mình
- Nó có thể phát triển tính độc lập
- Nó có thể khuyến khích việc tham dự và nhập vào cộng đồng
- Nó là sự áp dụng tốt đẹp dẫn tới thành công

Mục tiêu không phải là dùng hình, mà hình là cách giúp việc liên lạc tỏ ý được hữu hiệu.

Vài lỗi lầm hay gặp

Người ta hay coi trọng quá đáng khả năng liên lạc tỏ ý của người tự kỷ. Điều ấy có thể là do một số yếu tố. Kỹ năng rời rạc và khả năng về những mặt chuyên biệt có thể làm cho khả năng nói được đánh giá quá mức. Một người có thể nói lâu về đề tài mà họ ưa thích, nhưng thiếu nhiều kỹ năng thiết yếu để dự vào việc liên lạc hai chiều. Thêm vào đó cá nhân có thể tỏ ra xuất sắc khi dự vào thông lệ quen thuộc. Nó khiến người khác cho rằng người tự kỷ hiểu chuyện. Chót hết tất nhái lại có thể làm người khác tin là cá nhân có kỹ năng liên lạc ở mức độ cao hơn họ thực sự có. Chuyện cần nói là ta phải ý thức những vấn đề này để bảo đảm là có sự hiểu biết thực tế về khả năng liên lạc tỏ ý của người tự kỷ.

Những trang web hữu ích

www.usevisualstrategies.com

www.images.google.co

www.ssovweb.com/compic/

www.do2learn.com

www.thegraycenter.org

www.mayer-johnson.com

www.spectronicsinoz.com

Australian Government
**Department of Education, Employment
 and Workplace Relations**

peac
 Partnerships between
 Education and the
 Autism Community

Autism Spectrum Australia (Aspect)
 Autism SA
 Autism Queensland
 Flinders University SA
www.positivepartnerships.com.au